

اعلام آمادگی مجدد پوتین برای میانجی‌گری در دیدار با پزشکیان

حرافی‌های دیپلماتیک مسکو تمامی ندارد!

حمیدرضا مهدیزاده

روسیه بار دیگر از حمایت ایران سخن می‌گوید؛ این بار در دیدار مسعود پزشکیان وولادیمیر پوتین در ترکمنستان،دبداری که‌در میانه یکی از حساس‌ترین مقاطع تنش میان تهران وواشنگتن بر گزار شد. اما پشت‌ لبخندهای دیپلماتیک و وعده‌های کرملین، پرسشی قدیمی همچنان بی‌پاسخ مانده است: آیا مسکو در روزهای سخت واقعا در کنار تهران می‌ایستد، یا دوستی با ایران تا جایی اعتبار دارد که با منافع روسیه در تضاد قرار نگیرد؟ برای پاسخ، باید از تشریفات این دیدار فراتر رفت و به کارنامه‌ای نگاه کرد که از همراهی روسیه با تحریم‌های شورای امنیت و معادلات بر جام تا مواضعش در جنگ دوازده‌روزه، خاطرات تلخ زیادی درباره معنای «شراکت راهبردی» میان دو کشور بر جای گذاشته است.

واکنون که پوتین بار دیگر از حمایت روسیه سخن می‌گوید، مسئله فقط آن چیزی نیست که کرملین وعده می‌دهد؛ مسئله این است که تهران در لحظه آزمون، از این وعده‌ها چه چیزی در عمل به دست خواهد آورد؟

خانم‌هاو آقایان، به «میز سیاست‌ خارجی توسعه ایرانی» خوش آمدید.

مسعود پزشکیان، رئیس‌جمهور ایران، روز چهارشنبه ۱۷ آکتبر ۱۵۲۰۶ مهر، در تماس تلفنی با ولادیمیر پوتین، رئیس‌جمهور روسیه، هفتاد و چهارمین زادرزو او را تبریک گفت. یک روز بعد، پنجشنبه ۱۸ آکتبر، دورئیس‌جمهور در ترکمنستان با یکدیگر دیدار کردند؛ ملاقاتی که در شرایط ادامه

روسیه در پرورنده هسته‌ای، اهداف خود را دنبال می‌کند؛ از جمله جلوگیری از گسترش سلاح‌های هسته‌ای، حفظ نقش بین‌المللی خود و مدیریت بحران در منطقه. برجام نمونه‌ای از همکاری دو کشور است، اما از ابتدای تولدش که «سرگی لاوروف» حاضر نشد در وین به تماشایش بنشیند و به قهر عازم مسکو شد تا لحظه احتضار، هیچ‌یک از اقدامات کرملین هرگز به معنای تعهد روسیه برای پشتیبانی از تمام مواضع ایران در هر شرایطی نبود

جنگ تهران با واشنگتن و تلاش‌های دیپلماتیک برای پایان دادن به آن، بر گزار شد.

بر اساس گزارش‌ها، در تماس تلفنی پزشکیان برای پوتین سلامتی، طول عمر و موفقیت آرزو کرد. رئیس‌جمهور روسیه نیز از تبریک او تشکر کرد و برای مردم ایران صلح، امنیت و رفاه خواست. ولادیمیر پوتین همچنین از آمادگی مسکو برای مشارکت در تلاش‌های دیپلماتیک و کمک به کاهش تنش‌ها سخن گفت.

در جنگ دوازده‌روزه ایران و اسرائیل در ژوئن ۲۰۲۵، روسیه وار درویارویی نظامی مستقیم با اسرائیل نشدو جالب است که پیمان مشارکت راهبردی ایران و روسیه نیز تعهد خود کار دفاع متقابل ندارد. بنابراین، عدم ورود نظامی روسیه رانمی‌توان به تنهایی نقض یک تعهد دفاعی دانست؛ اما این تجربه، انتظارات موجود در ایران از یک شریک راهبردی را با پرسش‌های جدی روبه‌رو کرد

در دیدار حضوری روز بعد، پوتین اعلام کرد که ایران برای پایان دادن به بحران، تلاش‌های جدی انجام می‌دهد و روسیه آماده است هر کاری در توان دارد برای حل و فصل وضعیت منطقه انجام دهد. پزشکیان نیز از مواضع روسیه، به‌ویژه در سازمان ملل، قدر دانی کرد و گفت تهران همچنان به دنبال راه‌حلی است که حقوقش را تضمین کند. یکی از مهم‌ترین نکات این ملاقات، اشاره پزشکیان به مبادله پیشنهادهای تازه میان ایران و آمریکا بود. او ادامه بر رسی پیشنهادها و تلاش برای دستیابی به توافق سخن گفت؛ موضوعی که نشان می‌دهد مذاکرات، در کنار روابط دو جانبه، جایگاه مهمی در گفت‌وگوی دورئیس‌جمهور داشته است. این اظهارات در نگاه نخست از حمایت سیاسی مسکو از تهران حکایت دارد. اما آیا اعلام آمادگی برای کمک به پایان جنگ به معنای تعهدی عملی و پایدار است؟ برای پاسخ، باید سخنان امروز پوتین را در کنار کارنامه گذشته روسیه قرار داد.

روسیه: شریک راهبردی یا بازیگری که منافع خودش را مقدم می‌داند؟ روابط ایران و روسیه در سال‌های گذشته در حوزه‌های سیاسی، اقتصادی، هسته‌ای و امنیتی گسترش یافته است. دو کشور پیمان مشارکت جامع راهبردی امضا کرده‌اند و در برخی پرورنده‌های

منطقه‌ای و بین‌المللی مواضع مشترکی داشته‌اند. با این حال، تاریخ روابط دو کشور نشان می‌دهد که نزدیکی سیاسی الزاماً به معنای هم‌سویی کامل منافع نیست. روسیه در پرورنده هسته‌ای ایران با غرض مذاکره کرده، به شش قطعنامه شورای امنیت علیه ایران رأی مثبت داده، در جنگ دوازده‌روزه وارد حمایت نظامی مستقیم از تهران نشده و در روابط منطقه‌ای خود همواره کوشیده راه ارتباط با اسرائیل و دیگر قدرت‌ها را نیز حفظ کند.

در نتیجه، پرسش اصلی این نیست که آیا روسیه با ایران رابطه دارد، یا نه؛ بلکه این است که وقتی حمایت از ایران برای مسکو هزینه‌زا شود، کرملین تا چه اندازه حاضر است به وعده‌های خود عمل کند؟

شش قطعنامه شورای امنیت؛ سابقه‌ای تعیین‌کننده روسیه بین سال‌های ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۰ به شش قطعنامه مرتبط با پرورنده هسته‌ای ایران رأی مثبت داد. این قطعنامه‌ها محدودیت‌هایی جدی در زمینه فعالیت‌های هسته‌ای، تسلیحاتی، مالی و تجاری ایران ایجاد کردند. این سابقه نشان می‌دهد که مسکو، حتی در شرایط روابط نزدیک با ایران، منافع خود را مستقل از منافع تهران تعریف نمی‌کند.

برجام: همکاری واقعی، اما نه اتحاد بی قید و شرط

روسیه یکی از طرف‌های اصلی برجام در سال ۲۰۱۵ بود و پس از خروج آمریکا از توافق در سال ۲۰۱۸، از حفظ آن حمایت کرد. مشارکت مسکو در این روند نشان می‌دهد که همکاری دیپلماتیک میان دو کشور حداقل روی کاغذ همچنان به پیش رفت. با این حال، روسیه در این پرورنده هم اهداف خود را دنبال می‌کند؛ از جمله جلوگیری از گسترش

سابقه شش قطعنامه شورای امنیت، موضع روسیه در جنگ دوازده‌روزه و تفاوت میان پیمان راهبردی و تعهد دفاعی، نشان می‌دهد که این روابط به ظاهر دوستانه در روزهای سخت مردم ایران، عملا کارایی ندارد. در واقع، معیار واقعی حمایت روسیه از ایران، نه تبریک تولد و نه عکس‌های مشترک، بلکه اقدام مشخص، تعهد روشن و هزینه‌ای است که مسکو حاضر می‌شود برای حمایت از تهران بپردازد، تاکنون که چنین نبوده است

سلاح‌های هسته‌ای، حفظ نقش بین‌المللی خود و مدیریت بحران در منطقه. برجام نمونه‌ای از همکاری دو کشور است، اما از ابتدای تولدش که «سرگی لاوروف» حاضر نشد در وین به تماشایش بنشیند و به قهر عازم مسکو شد تا لحظه احتضار، هیچ‌یک از اقدامات کرملین هرگز به معنای تعهد روسیه برای پشتیبانی از تمام مواضع ایران در هر شرایطی نبود.

جنگ دوازده‌روزه؛ حمایت لفظی در برابر انتظار کمک عملی در جنگ دوازده‌روزه ایران و اسرائیل در خرداد ماه ۱۴۰۴، روسیه حملات اسرائیل را محکوم کرد و خواستار کاهش تنش شد؛ اما وارد رویی نظامی مستقیم با این رژیم نشد و کمک نظامی مستقیمی که بتوان آن را مداخله روسیه در دفاع از ایران دانست، در گزارش‌های معتبر هرگز تأیید نشد.

و جالب است که پیمان مشارکت راهبردی ایران و روسیه نیز تعهد خود کار دفاع متقابل ندارد. بنابراین، عدم ورود نظامی روسیه رانمی‌توان به تنهایی نقض یک تعهد دفاعی دانست؛ اما این تجربه، انتظارات موجود در ایران را از یک شریک راهبردی با پرسش‌های جدی روبه‌رو کرد.

اس ۲۰۰۰؛ چرا پدافند ایران نتوانست مانع حملات اسرائیل شود؟ عملکرد پدافند هوایی ایران در جنگ دوازده‌روزه، از جمله سامانه‌های اس-۲۰۰ ساخت روسیه، یکی از موضوعات شدید بحث برانگیز پس از جنگ بود. برتری هوایی اسرائیل و توانایی آن برای حمله به اهدافی در عمق ایران، درباره آمادگی و یکپارچگی شبکه پدافندی پرسش‌هایی زیادی ایجاد کرد. اما

پرسش اساسی این است که همکاری دفاعی ایران و روسیه تا چه اندازه توانسته امنیت عملی ایران را افزایش دهد و آیا این همکاری در زمان بحران، پشتیبانی فنی و عملیاتی متناسبی فراهم کرده است؟

سخنان بوش پسر در باره رهبران ایران؛ و تأیید پوتین در اسناد منتشرشده از گفت‌وگوی جورج دبلیو بوش و ولادیمیر پوتین در سپتامبر ۲۰۰۵، موضوع برنامه هسته‌ای ایران مطرح شد. عبارت «دیوانه‌های مذهبی» که گاه در نقل این گفت‌وگو بازتاب یافته، از سوی بوش به کار رفت، ولی پوتین نه تنها با بوش در به کار بردن این جمله مخالفت نکرد که با تأیید حرف‌های رئیس‌جمهور اسبق ایالات متحده گفت

پشت‌لبخندهای دیپلماتیک و وعده‌های کرملین، پرسشی قدیمی همچنان بی‌پاسخ مانده است: آیا مسکو در روزهای سخت واقعا در کنار تهران می‌ایستد، یا دوستی با ایران تا جایی اعتبار دارد که با منافع روسیه مدالات بر جام تا مواضعش در جنگ دوازده‌روزه، خاطرات تلخ زیادی در باره معنای «شراکت راهبردی» میان دو کشور بر جای گذاشته است

بلکه ریشه در تاریخ، فرهنگ، تمدن و پیوندهای مردمی دارد. بر همین اساس، جمهوری اسلامی ایران پیشنهاد می‌کند فرمت «کشورهای مستقل مشترک‌المنافع + ایران» یا «CIS+۱» به‌عنوان ساز و کاری منطقی و موثر برای گفت‌وگو و همکاری ایجاد شود تا بتوانیم همکاری‌های مشترک را در حوزه‌های ترانزیت، انرژی، تجارت، معدن، سرمایه‌گذاری، فناوری، آب و محیط‌زیست، گردشگری و ارتباطات علمی و فرهنگی توسعه دهیم و برای چالش‌های مشترکمانند: تغییرات اقلیمی، کاهش منابع آب و مسائل زیست‌محیطی در بای خز و منطقه آرال، جنایات سازمان یافته، قاچاق مواد مخدر و غیره راه‌حل‌هایمشارکت منطقه‌ای ارایه کنیم.

امروز بیش از هر زمان دیگری نیازمند چندجانبه‌گرایی واقعی در منطقه هستیم. کشورهای این منطقه مهم و استراتژیک باید از باز یگران اصلی در شکل‌دهی به جهان چندقطبی باشند. از این منظر، دیپلماتسی منطقه‌ای برای ما، صرفاً به معنای برگزاری نشست‌هایست؛ بلکه باید به ابزار مدیریت بحران، حفظ ارتباطات، جلوگیری از گسترش درگیری و فعال کردن همکاری‌های عملی تبدیل شود. این همان رویکردی است که در چارچوب سیاست همسایگی جمهوری اسلامی ایران دنبال می‌کنیم.

ما امروز صرفاً با انتخاب میان انزو ا یا وابستگی مواجه نیستیم؛ بلکه باید ظرفیت‌های خود را به یکدیگر متصل کنیم تا هر کشور بتواند با حفظ استقلال و انتخاب‌های ملی خود، از مزیت‌های این جغرافیای مشترک بهره‌مند شود. ما به جای گسست، اتصال؛ به جای رقابت فرساینده، همکاری؛ به جای وابستگی یک‌جانبه، وابستگی متقابل؛ و به جای امنیت مبتنی بر تهدید، امنیت مبتنی بر اعتماد و منافع مشترک را می‌خواهیم.

در پایان، بار دیگر از دولت و ملت ترکمنستان برای دعوت از جمهوری اسلامی ایران، میزبانی این نشست و ابتکار ارزشمند آن در ایجاد فرصت برای گسترش همکاری میان ایران و کشورهای عضو جامعه کشورهای مستقل مشترک‌المنافع تشکر می‌کنم. امیدوارم این نشست بتواند گامی عملی در مسیر شکل‌گیری منطقه‌ای باشد که در آن آسیای مرکزی، قفقاز جنوبی و ایران نه مجموعه‌ای از فضاهای جداز هم، بلکه بخشی از یک شبکه واحد همکاری، امنیت و توسعه باشند. جبر جغرافیایی ما را به یکدیگر پیوند داده است اما این اراده سیاسی ماست که می‌تواند این پیوند را به سرمایه مشترک برای صلح، امنیت و توسعه تبدیل کند. از توجه شما سپاسگزارم.

والسلام علیکم ورحمه‌الله وبرکاته.

ایران با اقتدار بر اصول خود ایستاده است

رئیس‌جمهور همچنین در دیدار با دبیر کل سازمان همکاری‌های شانگهای در حاشیه اجلاس سران کشورهای مستقل مشترک‌المنافع و اجلاس محیط‌زیستی دریای خزر در ترکمنستان، با ابراز امیدواری که روزی برسد در این کر خاکی در صلح و آرامش در کنار یکدیگر زندگی کنیم، گفت: امریکا در حال قلدری است و کشور باید با یکدیگر همکاری کنند که این اجازه را به او ندهند. البته جمهوری اسلامی ایران نیز با اقتدار بر اصول خود ایستاده است. از تلاش‌های شما نیز تشکر می‌کنیم که در مسیر برقراری صلح و آرامش قرار دارد. بزشکیان با اشاره به دستوردهای گسترش تعاملات و ارتباطات چندجانبه اظهار داشت: هر چه

که موضع مسکو در خصوص عدم دستیابی تهران به بمب‌اتمی با واشنگتن یکسان است. این سندنشان می‌دهد که نگرانی در باره دستیابی ایران به سلاح هسته‌ای، حتی در دوره همکاری نزدیک مسکو و تهران، در گفت‌وگوهای رهبران روسیه و آمریکا نه تنها مطرح بوده که به صورت مشترک دنبال هم شده است.

بنابراین، روابط روسیه با ایران همواره در کنار ملاحظات همسوی با غرب توسط مسکو، درباره منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای قرار داشته است.

حمایت روسیه را باید با عمل سنجدید اعلام آمادگی پوتین برای کمک به پایان جنگ در گفت‌وگوی تلفنی و دیدار حضوری با پزشکیان، ظاهراً نشانه‌هایی از تلاوم ارتباط سیاسی دو کشور هستند و نیز، اشاره پزشکیان به مذاکرات ایران و آمریکا نشان می‌دهد که مسئله جنگ و راه‌حل دیپلماتیک از موضوعات مهم این ملاقات بوده است.

حال، پرسشش نهایی اینجاست: آیا روسیه در لحظه‌ای که حمایت از ایران برایش هزینه‌زا شود، به همان اندازه که امروز سخنی می‌گوید، عمل خواهد کرد؟

پاسخ هم به خوبی روشن است: سابقه شش قطعنامه شورای امنیت، موضع روسیه در جنگ دوازده‌روزه و تفاوت میان پیمان راهبردی و تعهد دفاعی، نشان می‌دهد که این روابط به ظاهر دوستانه در روزهای سخت مردم ایران، عملا کارایی ندارد. در واقع، معیار واقعی حمایت روسیه از ایران، نه تبریک تولد و نه عکس‌های مشترک، بلکه اقدام مشخص، تعهد روشن و هزینه‌ای است که مسکو حاضر می‌شود برای حمایت از تهران بپردازد، تاکنون که چنین نبوده است.

این تعاملات و دیدارها افزایش یابد و تقویت شود، سیاست‌ها و راهبردهای چندجانبه‌ی بیشتری را می‌توانیم عملیاتی کنیم. رئیس‌جمهور برگزاری اجلاس سازمان همکاری‌های شانگهای را خوب و مؤثر برشمرد و با تأکید بر اینکه در حوزه عمل و اجرانیز ضرورت دارد طرح‌ها عملیاتی شوند، خاطر نشان کرد: در بسیاری از مواقع در گفتگوها مسائلی مطرح می‌شود، اما در حوزه اجرانیز تعهدات به فراموشی سپرده می‌شوند. اصولاً باید تلاش کنیم تصمیم‌ها و گفتگوها نتیجه‌بخش باشند. طبیعتاً زمانی که رؤسای کشورهای عضو سازمان همکاری‌های شانگهای در کنار یکدیگر تصمیمی اتخاذ کنند که در روند شکوفایی مؤثر باشد و در میان کشورها و زیرمجموعه‌ها همکاری و تعامل جاری شود، آن وقت می‌توانیم به اهداف و چشم‌اندازهایی که در نظر داشته‌ایم، رسیده باشیم.

پزشکیان دستییابی به زبان و فهم مشترک و اجرای این شش‌ص‌های رفتاری را میان تمام گروه‌های انسانی و جوامع، پیش‌نیاز اساسی ایجاد تحول و رشد در کره زمین نامید و گفت: در این شرایط است که شاهد برقراری محبت، دوستی، همدلی، مهریانی، توسعه و چشم‌اندازی زیبا خواهیم بود. شما به عنوان دبیر کل سازمان همکاری‌های شانگهای وظیفه سنگینی بر عهده دارید، زیرا هماهنگ‌کننده پیگیری اجرای تصمیم‌ها هستید. امیدوارم در پیشبرد اهداف و سیاست‌های اجرایی موفق باشید.

رئیس‌جمهور با اشاره به مداخلات آمریکا بر مبنای سیاست داخلی این کشور اظهارت خود، افزود: گاه برخی از این راهبردها

بر موضع‌گیری سازمان همکاری‌های شانگهای نیز اثر گذار است. تمام هدف برگزاری اجلاس‌هایی همچون شانگهای بابریکس این است که کشورهایی که با یکدیگر توافق می‌رسند و تفاهم می‌کنند، بتوانند در زمینه‌های مالی، اقتصادی، تجاری، امنیتی و سیاسی با یکدیگر به چارچوب مشترک اجرایی دست یابند. چنانچه قرار باشد سیاست‌های داخلی کشوری مانند آمریکا بر تصمیمات این اجلاس‌ها اثر گذار باشد، این سازمان‌ها قدرت و انسجام خود را از دست خواهند داد.

پزشکیان با اشاره به اینکه دنیا باید به سمت چندجانبه‌گرایی هدایت شود، خاطر نشان کرد: اکنون اختلاف میان پذیرش یک‌جانبه‌گرایی و چندجانبه‌گرایی است. این یکی از مسائلی است که جمهوری اسلامی ایران در تمام اجلاس‌ها با آن مواجه است. البته اکنون برخی از این مسائل به تدریج در حال برطرف شدن است، اما همچنان برخی کشورها تمایل به رویکردهای یک‌جانبه‌گرایانه و تبعیت از سیاست‌های زورمدارانه و استعمارگرایانه امریکا دارند. چرانتوانیم با همسایه‌ها خود را باطر تقویت و گسترش دهیم و همسایه‌ها از سیاست‌های کشور دیگری در آن سوی جهان تبعیت کنند؟ این مشکلی است که وجود دارد.

طبیعتاً در برخی توافقات سازمان همکاری‌های شانگهای در رابطه با تصمیم‌ها دارد. رئیس‌جمهور با تأکید بر ضرورت ره‌بیز از اختلاف و دعوا، گفتگو را راه‌حل اساسی مسائل و رسیدن به نگاه‌مشترک بر شمرد و گفت: روند عبور از وحشی‌گری به سمت تمدن و احترام به انسانیت زمان‌بر است. مسائلی را که می‌توان با گفتگو به آن دست یافت، نمی‌توان با زور گویی و قلدری حاصل کرد. ما انسان‌ها باید به یکدیگر کمک کنیم تا تمامی بشر در رفاه، توسعه، آسایش و سلامتی زندگی کنند. نباید چشم طمع به دارایی و امکانات کشورهای دیگر داشت و به فکر غارت و تجاوز به آنها بود.